Ms 5/1

Hermina

I

A közelebb mult tél nagy részét Krakóban tölté egy magyar nemes ifju: nem politikai czélból, mikép azt némelyek talán gyanítnák; hanem egyéb érdekből, mit azon egyszerü oknál fogva nem beszélek ki előre, hogy ez által a kegyes olvasót beszélyem végigtekintésére ösztönözzem.

Az 1845-dik évi october 30-dika egyike volt azon felhőtlen őszi napoknak, melyeken a nyugoti szellő fejér szálakkal szövi be a mezők virányát, s a még egyszer, bár későn életre kelt pázsiton itt-ott savanyteljes őszi füvek öltögetik vérpiros nyelveiket. A délesti nap tiszta fénye csöndesen hullámzó tengerré varázslá a beselymezett síkgyepet; langymeleg sugári kellemesen hatottak a fázékony emberi testre: csak annak idegeit futhatta végig némely borzadály, ki a Visztula partján sétálván, e folyam csillogó tükrére tekintett, 's hideg fürdőjébe képzelé magát. Azonban, nyár végével, e partnak is nagyon meggyérültek csapongó fecskéi, 's az estvén, miről szó van, egyedül beszélyünk ifja – kit Szerényinek nevezhetünk – élvezi a hajlott koru természet még folyvást igéző szépségeit a' merész folyó tekerves partjain.

Egyszerre lódobogás, kocsirobaj s ezekbe vegyült némber sikoltás riasztja fel ifjunkat édes elmerültségéből: hátra tekintve féktelen lovakat lát rohanni, 's az elragadt kocsival egyenesen a Visztula medrének tartani. A lehullt kocsis távolabb fekszik; a kocsiban két némber látható.

Szerényi nem haboz, mit tegyen. Merész elszántsággal iramlik a bősz lovak elé. 's midőn azok alig vannak pár ölnyire a folyó szélétől, megragadja szíjaikat. De a' feldühödt állatokat nem oly könnyü feltartani; rohantukban keményen hátralökik s elgázolják az ifjut. Hanem épen ez akadály lábaik között és alatt megzavarja őket, s mig egyik jobbra, másik balra vonva sükeretlenül veszödnek, a' felocsudott kocsis oda érkezik, s rendbe hozza pártos alattvalóit.

Szerényi eszméletlenül fekszik a kocsi alatt. Homlokán, mellén, nagy sebet s kék foltokat vertek a lábak ércz patkói; jobb kezét kerék nyomja. A hölgyek kocsiba tételik őt, s nem tudván kilétét, lakukra viszik.

II

Pár nappal e történet után, dagadó vánkosok hófehér gyolcsai között, gyógyító álomba szenderülten találjuk Szerényi Gyulát. Fejénél őrangyalaként ül egy szép hölgy, habselyembe kötött aranyos imakönyvvel kezében. A hölgy arcza fehér, mintha Ferenczynk csak most vette volna le róla vésüjét: de a holló fürtök, az erős szemöldök, s ezek alól tündöklő fekete szemek hatalmasan meggyőznek, hogy az alak nem szobor. Szemei a könyvbe vannak merülve, szent áhitattal utazzák végig a malasztos igék sorait: de midőn a könyörgő

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

az imának ezen szavaihoz ér: „tartsd egészségben, uram, szerelmesimet," tekintete a beteg ifjura villan, s arczán a szemérem futó bibora hajnallik fel.

Kell-e mondanunk, hogy e hajnal a szerelem napjának hirnöke?

Ugy van: a hölgy hálaérzelmiből nem ritkán fakadnak szerelem virágai. S ez igen természetes. A férfi-szív első látásra képes választani, mert erőt érez magában, szerelme tárgyát, ha gyönge, védeni, ha makacs, fékezni: de a nő, ámbár szinte nem ment futó fellobbanásoktúl, védtelensége érzetében, legtöbbször annak hajlandó nyujtani szerelmének a hála és becsülés koszorujába elegyült virágait, ki tettleg bebizonyitá, hogy öt hatalmasan védni bátor, erős, kész. És ha ekként támadt szerelme később mégis megváltozik, ez akkor van, midőn szivéből a hálaérzet már eltünt, a mi fájdalom! változékony kedélye miatt, nem tartozik a legritkább események közé. —

Azonban az ajtó nyílik, s az orvos belép. A neszre föl ébredt beteg fölveti nagy kék szemeit, s ezek először is ama feketék tekintetével ütközvén össze, egy ujan-pattant villanyszikra vezetőivé lesznek az ifjú szivéhez. Álmai zavartak, ébrenléte perczei álmok valának, mióta ez ismeretlen helyre hozatott: s most, midőn eszmélve serken föl, Isten egébe s angyalai közé álmodja magát.

— Semmi baj, szólt az orvos, megtapogatván Gyula üterét.

— Nem fog többé oly zavartan beszélni, kérdé a hölgy rebegve, mélyen pirulva s elfordulva, mintha homlokáról bünvallás volna olvasható.

— Pár hét mindent jóvá tesz, válaszolt az orvos a már távozó hölgynek. Azután szokott vidám kedélylyel szóba eredvén a beteg ifjuval, beszéde során kölcsönös felvilágosítást vett és adott ezen, még eddig homályban rejlett dolgokról: ki legyen a hölgy.

III.

Marinski Dávid, Hermina atyja, élte jobb részét hadi szolgálatban töltötte az ausztriai seregnél, s most, mint nyugalmazott őrnagy, szülő városába Krakóba vonulva vissza, megtakaritott tőkepénze után s évdíjából, tiszteségesen élt. Marinski nem volt rosz hazafi; honának felvirágzása legbuzgóbbika volt ohajinak: de óvakodott mégis részt venni az ujabb mozgalmakban, mert, mint szokta mondani, elég higgadt vérrel bírt átlátni, mikép ezek, vértanúk szaporitásán s hona gyengitésén kivül, semmi eredményt nem szülhetnek. Szerinte, ha nemzetének még jövendője van, az csak béke utján lesz elérhető. Ezért honfitársai által gyanus szemekkel nézetett, sőt buzgóbb körökben, szinte honárulónak bélyegeztetett.

Azon virágot, mely kebelén már-már elhervadott, de faja szépségeit nemesített alakban örökité át a gyönyörü Herminára, hajdan, ifjusága erődús napjaiban, a szép Magyarhon kertéből szakasztotta Marinski. E hölgy teljes szivvel csügg vala szép hadnagyán: de szerelme nem volt képes kiol-

tani

tani kebléből ragaszkodását a házához, hol csecsemő kora-
nak bölcsője rengett, s gyermekségge bábjait anyai édes gon-
dok váltak fel. Azért, mihelyt férje szolgálatból kilépett, arra
bírá ezt, hogy nyugalmának hátralevő éveit Magyarország ke-
belében élje le, mely hont-amaz különböző tájain töltvén
el katonasága szebb korát-alkalma volt megismerni. Mari-
ski örömmel engedett e honvágynak, de a faluban, hol a nő
szüleinek ősi nemes laka állt, csak sírhalmokkal találkoztak.
Fájdalom, s némi lelki vád, mintha kedvesei halálát az ő hu-
zamos távolléte okozta volna, s mintha bűn volt volna hal-
dokló ágyuk mellett nem virrasztania, messze, messze ügyé az
érzékeny asszonyt: örökölt birtokát eladá, s Krakóban települt
le férjével és kis leányával együtt. De később ismét visszasóvárgott
a honba, melyen kivül — s e módosítással igaz a régi közmondat —
magyarnak nincsen élet.

Hermina magyar tejét szitt. Még ott lebegtek multja fátyo-
lán gyermek-kora tündér képei: még ott zsibongtak fülében a szü-
de játtársak csevegő szavai, melyeket ő is oly tisztán, oly kedvesen
beszélt vala. Ezért, szülőföldje virányiról jogszerű honába szakadva
is, fentartá ismeretségét az édes nyelvvel: azon csevegé anyjához
bizodalmasb beszédét, s bár nem hideg a lengyel iránt sem, mele-
gen ragaszkodék a magyar irodalom jeles müveihez. Ne kárhoztasd,
ne irigyeld ős tőlünk, eleven sebektől vérző hazra! hiszen mi meg kö-
szömök, ha köztünk nevelt leányaink, idegen nyelveken kivül, a ma-
gyart is megtanulnák.

Egyebiránt Hermina, bár nem egészen mentt neme hiúságától,
jó vala. Szépségével együtt erényeit is örökölte anyjának; és ha kissé
regényes, ábrándos kedélyét, s e tekintetben néha csaknem makacs sze-
szélyeit leszámitjuk: alig fődözhetünk fel valamely hibát erkölcsi lényében.
De ez is inkább természeti hajlam, mint rögszokás, inkább általa került,
több esetben legyőzött gyöngeség, mint uralkodó szenvedély volt, s egyéb
ragyogó tulajdoni által annyira háttérbe szoríttatott, hogy csak foly-
tonos társalgás után lehetett rajta olykor-olykor észrevenni.

A szülék mélyen érezték a hálát, melylyel szerényjének tartoz-
tak. Betegsége alatt leggyöngédebb ápolást, azután is legszivesb ba-
rátságot élvezett ez körükben, s kivált miután tőle elhunyt szülei ne-
vét, lakhelyét megtudták, és azokban mindkettő egykori ismerőseire, sőt
a nő az anyában hajdankori barátnéjára emlékezett, szülei szeretettel
csüggének a szép fiatalon. Visszaidézték a multnak kies napjait; em-
legeték az időt, a két éves Gyula egy hasonkorú szép fiucskával ját-
szadozott, s ilyenkor szelid köny rezdült meg az apa mély szemében, sze-
lid köny csermelyzett alá az anya redőzött arczain, mert e fiú, az ő
egyetlen fiok, kivánhalt Victoruk volt.

Mindezekből érzi nyájas olvasóm, hogy Gyula és Hermina sze-
relme szabadon felvirulhatott, s mivel a határtalan bizalomnál
fogva, melylyel a leány anyja iránt viseltetett, alig maradt ez
néhány napig titokban, örömére a szülőknek csakhamar jegyvál-
tás.

tás következett, s az egész boldog család azon édes reménnyel nézett elébe a kikeletnek, hogy akkor elhagyván Krakót, Magyarországba, Szerémyi birtokára jőnek le, ott üleudők a vig nászünnepet.

És most vajha bezárhatnám a történetet! vajha elmondhatnám röviden, miképp a tavasz eljött, az utazás, mennyekkőr megtörtént, s most az uj pár szerelmének tiszta sugári megtörtetvén a szülék örömkönyén, remény szivárványát tüntetik fel, biztositásul, miszerint a család boldogsága maradandó lesz! De a sors máskép akarta: folytatnom kell.

IV.

Szivek boldogságát ecsetelni hasztalan erőködés: a kép, melyet legbátrabb kéz rajzolni merészel, végtelenül távol fog állni az eredetitől. Hasonló lesz az a Koran költészetéhez, mely a mennyüdvét nagyon is földileg ábrázolja.

Elég mondanom, miképp Gyula s Hermina nevezhetlen boldogok voltak; még boldogabbak az által, hogy létezett rokon kebel, melybe érzelmeik fölöslegét kiönthessék. Hermina bátyja a szép Eleonora, Gyula barátja a derék fiatal lengyel Ilnicki Auguszt gyöngéden szerették egymást, s a két ifjú pár, szerelemben egymásközt, barátságban viszonylag, édeni napokat élt.

Hajh, édenieket! .... Ott virult a fiatal természet dus pompájában; ott illatoztak az első tavasz hímes virági; ott kinálkoztak a fák aranyszin gyümölcseikkel: de ott rejtőzött a kigyó ezeknek tömött lombjai közt, látatlanúl, vészesen! — A kigyó először Hermina szivét illeté fullánkja hegyével.

Hermina egy idő óta szivszorongva kezdé észrevenni, hogy Gyula szemei gyakorta hurramosan megakadnak Eleonora érdekes arczán. Nem vádolhatá nagyon, mintha iránta szerelme akár melegség, akár gyöngédség jeleiben fogyvényebbé vált volna: de midőn, tükrei segélyével naponkint lesve, óranegyedig a leányra tapadó méláiban sejtelmét igazolva lelé: minden látszó bensősége Szerémyinek, alacson képmutatásá törpült előtte.

Sokáig epedt néman hasztalanúl. Éjeit nem látogatá édes álom: napjait nem fűszerezé szokott vidámság; s a perczekben, midőn Gyula keblén függött, gyermeki csevegés helyett, fájdalom keserü hangján gyónatá kedvesét: ha nem csalja-e meg, ha nem lesz-e hütelen? Az ifju százszor esküvék: de Hermina keble vedői közt ext sziszegé a kigyó: „ne higyj, az eskü hamis!"

S a világhiru orvos, az idő, nem csöppentett balzsamot a leány szivére, sőt naponkint megfordítá a beléütött gyilkot, hogy a seb be ne gyógyulhasson.

V.

„Nem, nem epesztem többé magamat a hütlenért! Kitörlöm emlékemből, mint álomképet, mint tündérmesét: elfe-

ledem!"

II

Így akarjuk néha valónak hinni óhajtott álmainkat; akarunk biztosodni, hogy a mit lelénk, valóban kincs, s a mit kincsnek né-zünk, nem álmunk csaljáséka: de hirtelen megdördül az égi a csillámcsattanás messze viszi a szenderünket, kincsével, boldog-ságával együtt, s mi a vihar közepén találjuk magunkat el-hagyatva, vigasztalanul!

Kaminiczki beszéde lassan kétértelmüvé kezde változ-ni. Hermina, szive ártatlanságában, mindig a jobb érzelmet fogta fel: ismeretlen volt előtte a bün nyelve, mely a legszebb szóvirágban is öldöklő méreget rejt. A báró tettetésnek hitte a hölgy szive egyszerüségét, s kifejezéseit egyértelmüekkel cserél-te föl.

Hermina visszariadt: vissza, mintha rózsát szakasztván, midőn illatát élvezni akarná, harmatos szirmai közül méreges daráz csapódnék szeme közé; mintha az ajkaihoz vitt epersze-men hirtelen undorító pókot pillantana meg. Sebesen föláll üló-helyéről, a főszerembe iramlott, s anyjának dobbent szive felé rej-tette halvány arczát.

— Beteg vagyok, anyám, menjünk haza.

Fél óra múlva ágyban feküdt Hermina. Hitta a halált, de nem jött az, sőt testvérének az álomnak is megtiltá fölkeres-ni a szép szenvedőt.

Másnap hiában kérdezék baráti szerényit szállásán; hia-ban fürkészék ki a város minden zugát: ő nem találtatott Krakóban.

VII

Szerda lőn, febr. 18-dika 1846. A történetiras vérbetük-kel jegyzendi föl a napot évkönyveibe, s kimondja rá igaz bírá-latát. Mi csak annyiban említjük meg, mennyiben fölvett tár-gyunk tőle függésben áll.

Marinski Dávid nem vélte biztosnak a zendülő városban marad-nia. Pénzét, becsesebb ingóit összeszedte, s utra készült Magyarokba. Egye-dül Hermina rosszulléte késleltető a család elutazását.

Hermina zokogva beszélte el megcsalatását anyja előtt. Marin-skyné azonban nem hihette Gyula hűtlenségét: és reményt nyujtott a beteg szivnek, hogy a kedves ifjut honában feltalálandja. S im e biztatás — le-gyen való, vagy hazug — jótékonyan hatott a leány egészségi állapotára: az elutazás reménye pár nap alatt felgyógyitá őt.

Az indulás szombatra, február 21-kére lőn, határozva; a vágyó hölgy szemei kivánsian legelének a naptárban. És e néma rendezője a ház dolgainak, indulás szombatán Eleonora nevet mutatott a tü-nődő leánynak.

— Eleonora! — sóhajta — megátkozzam-e ezen nevet, mely több évig áldás volt szivemen? megátkozzam-e bucsu gyanánt, mint rablóját szerelmemnek? Látha a rablást tudtán kivül követték el bájai? Vele beszélnem kell; kérdőre kell vonnom: igy nem távozhatom.

Pénteken

Pénteken estve Eleonorához sietett bucsuvételre. Ölelő karokkal repült ez barátnéja fogadására, s legelőbb is egy arczképhez vonszolta, melyet, mint dicsekedve mondá, Augusztjától csak most kapott névnapi ajándokul. A kép Eleonora tökéletesen talált arczképe volt, s Hermina, mintegy átvillanyoztatva leánytársa szinletlen örömétől, nem állhatá meg, hogy a képet meg ne csókolja.

Ilniczki távolább állt: mosolygott, de egyszersmind köny csillant meg szemeiben. — Ha tudná nagysád, mily kezek vonásit érinté ajkival, bizonyosan visszavenné csókját, — monda.

Hermina Ilniczkire tekintett; olvasni lehetett arczáról, hogy nem érti a beszédet.

— A képet — folytatá Ilniczki — szegény barátom Szerényi Gyula festé, emlékezetből. Figyelmesen kileste Lórim vonásait, s belőlök lakhelyén rakta össze ezen másolatot. Lórim nagyon elégült vele: hanem én csak az eredeti mellett maradok.

Hermina lelkében világosság lőn, de villámé volt ez, mely életfáját széthasítással fenyegeté; villámé, mely ő rá süté a hütelenség korombélyegét!

Szerényi tehát nem egyébért merült el néha Eleonora nézésében, mint azért, hogy arczvonalait emlékébe annál hivebben benyomhassa! — Tudnillik Auguszt meg akarván kedvesét névestén lepni, Gyulát, mint jó festőt, kérte meg arczképének titkon elkészitésére.

Ama számtalan érzelmek közül, melyek a boldogtalan leányt, mint meg annyi rémek, üzik vissza szülői lakába, legkiválóbbak a bánat, szégyen, kinzó öntudat, s mégis forró szerelem, megettük tátongó kétségbeeséssel: azon egyetlen érzet, mely a lét fonalát még fentartja s az életet hosszabb utra edzi: egyedül a remény.

Remény, hogy szerelmesét, büntelen, holtig hű Gyuláját még feltalálandja; remény, hogy ez megbocsátand, nem teend szemrehányásokat eltévedt jegyesének; remény, hogy csókzáporral hintheti még ajkait s a kezet, melyen adott gyürüje csillog....

Reménye, hajh, nem csalta meg!

Galicziának Bochnia nevü kerületében sebesen halad egy utazó kocsi. Előtte az uton paraszt nép csoportoz; a csoport közepén lassu ökör szekér mozog előre. A kocsi csakhamar eléri a csoportot, de, mielőtt kitérhetne, izmos karok tartóztatják fel a lovakat.

Marinski őrnagy kénytelen kiszállni kocsijából, s lehetőleg igazolni magát, hogy nem forradalom embere.

Hirtelen, éles sikoltással szökik le a hintóból egy magas ifju hölgy, s a pórnépen keresztül a szekéren terem. A szekéren holtlest fekszik, véres mellel, vértelen arczczal, s a barna hölgy, ráborultan, örjöngő szenvedélylyel csókolja hideg kezét, ajkait. „Gyula!" sikolt még egyszer, hangján a kétségbeesés-

nek

nek, s ájultan rogyik jegyese fölé.

Marinski és neje borzadva ismerének a legyilkoltban Hermina jegyesére. A vad lengyel pórok megilletődve nézték a jelenetet, s feledék rabhalottuktól az élő fájdalmat eltiltani. Az őrnagy kocsiba emelé eszmélet-vesztett leányát; a pórok tovább akartak vinni martalékukat.

— Ne vigyétek, adjátok eltemetnünk! — jajdult fel a keserves anya.

Marinski gazdag ajándékokkal csakugyan rábírá a parasztokat a holttest átengedésére, bár előbb szabadkoztak, hogy azt, mint „lázasztót", kőselességök Lwowba vinni.

S ott, egy igénytelen halomka tövén, egyszerű kereszttel kijelölt sírban nyugszik Szerémyi Gyula, kit időtlen féltésből származott szeszélyes női dacz a forrongó nép közé hajtott, hogy ha már életét elveszté, halálát lelje föl!

IX

A fiatal orvos, kinek szives elbeszélése után jelen történetet közlöm, Kassán találkozott Marinskiékkal. O jelen volt az orvosi tanácsban, mely Hermina életromjai felett tartatott, s melyben a nyomatékosabb vélemények egyhangúan oda nyilatkoztak, miképen, ha talán testi egészsége még visszaszerezhető volna is, miher egyéb iránt semmi remény: elméje soha sem fog teljesen kiépülni.

Arany János.

---

rev. A